

Johan van Houwelingen

bestuurder AAG

IN MAROKKO GAAT HET NIET OM WAT JE HEBT, MAAR OM WAT JE BEREID BENT OM TE DELEN

KLEINSCHALIGHEID, NABIJHEID EN DE TOEKOMST VAN DE ZORG

Wie kijkt naar wonen, zorg en werk in Nederland en Marokko, ziet twee verschillende werelden én dezelfde kernvraag: wat zijn we bereid met elkaar te delen, aan tijd, aandacht, verantwoordelijkheid en macht? Op werkbezoek in Marokko verkende AAG-bestuurder Johan van Houwelingen met andere zorgbestuurders die met de inspiratiereis van Coincide meegingen, wat we van dat land kunnen leren.

Nederland: een fijnmazig systeem
In Nederland hebben we in decennia een fijnmazig systeem gebouwd: vrijwel elke situatie kent een regeling, indicatie of loket. Dat heeft veel betekend voor toegankelijkheid, kwaliteit en veiligheid. Tegelijk ontstaat een leegte in de ruimte daartussen: in het informele omzien naar elkaar en de gedeelde verantwoordelijkheid van burgers, professionals en overheid. Mensen ervaren daardoor minder continuïteit in contact en ondersteuning. Het systeem beweegt door, en van mensen wordt verwacht dat zij volgen.

Marokko: familie als vangnet
In Marokko is de situatie omgekeerd. Veel minder is formeel geregeld, zeker op het terrein van langdurige zorg en sociale zekerheid. Historisch is familie hét vangnet. Dat betekent dat delen van zorg, ruimte en inkomen diep in het sociale weefsel zit. Maar dat weefsel verandert snel. Gezinnen worden kleiner, mensen trekken naar de stad en vrouwen werken meer. De vanzelfsprekendheid van informele zorg staat daardoor onder druk, precies op het moment dat de levensverwachting stijgt en de vraag toeneemt.

Delen wat er wél is
Een manier om dat te ondervangen, zag ik bij de Vereniging voor Solidariteit en Humanitair Werk in Tanger. Die organiseert opvang en ondersteuning voor ouderen, jongeren en mensen zonder vaste woonplek door alles wat wél beschikbaar is te bundelen. Vrijwilligers, kleine subsidies, giften van bedrijven en weldoeners: iedereen draagt iets bij. Niet omdat er zoveel is, maar omdat men bereid is te delen wat er wél is.

De reflex om op te schalen

Zo'n kleinschalige benadering staat haaks op de bestuurlijke reflex in Nederland. Die is vaak: als iets werkt, dan moeten we het groter, professioneler en structureler maken. De onderliggende aanname: kwaliteit komt uit schaal en uitgebalanceerde structuren. Maar bij relationele zorg blijkt dat vaak niet te kloppen. Juist kleinschaligheid, vaste gezichten en tijd om echt te luisteren maken het verschil.

Niet alles in formats willen vangen

Het Time Out project van Multi Plus Zorg, dat ik in Marokko leerde kennen, laat dat zien. Jongeren voor wie in Nederland 'geen passende plek' meer is, krijgen in een kleine setting één vaste begeleider, rust, structuur en afstand tot hun oude netwerk. Er is geen indrukwekkend gebouw en geen dik protocol. De doorbraak zit in aandacht, geduld en uithoudingsvermogen. Dat kun je niet inkopen per product; je kunt het alleen mogelijk maken door niet alles in formats te willen vangen.

De grenzen van ons zorgsysteem

De bereidheid om te delen stuit in Nederland vaak op de hokjes en grenzen van het zorgsysteem.

Veel grenzen in het Nederlandse en Europese zorglandschap zijn niet ontstaan uit inhoudelijk debat, maar uit historische en juridische keuzes: Wlz binnen de landsgrens, jeugdzorg apart van volwassenenzorg, financiering per domein. In de praktijk is delen over die grenzen heen vaak lastig.

Marokkaanse Nederlanders: delen over grenzen heen

In de transnationale werkelijkheid van Marokkaanse Nederlanders worden die grenzen extra zichtbaar. Families zijn wél bereid om tijd, geld en zorg te delen over grenzen heen, maar systemen laten dat niet toe. Ik leerde het initiatief Nez-Care kennen, dat precies in die tussenruimte is ontstaan. Via Nez-Care organiseren kinderen in Europa zorg in Marokko voor hun ouders, omdat die daar beter tot hun recht komen. De vraag is of onze systemen bereid zijn hun middelen, kennis en regelruimte te delen om die zorg veilig en structureel te maken.

Kwetsbaarheid wordt zichtbaar

In Marokko dwingt schaarste mensen om te delen. In Nederland hebben we lang de luxe gehad dat we álles konden organiseren. Dat heeft geleid tot een verregeande institutionalisering, óók in ons denken over zorg en samenleven.

Voor alles een loket, maar niemand die ziet waar de buurman mee worstelt. Die kwetsbaarheid wordt nu zichtbaar door personeelstekorten, vergrijzing en druk op publieke middelen.

Lef en scherpe keuzes

We moeten onszelf nu de vraag stellen die in Marokko al generaties vanzelfsprekend is: wat zijn we bereid om te delen tussen mensen, tussen generaties, tussen landen en tussen systemen? Het antwoord vraagt lef en scherpe keuzes van zorgbestuurders. Zijn we bereid een groter deel van onze regelzekerheid in te ruilen voor experimenteerterruimte? Willen we macht en middelen delen met kleine lokale initiatieven, kerken, moskeeën, verenigingen en ervaringsdeskundigen?

Opgave voor de samenleving

Dit is niet alleen een opgave voor zorgorganisaties, maar voor ons allemaal. De onderliggende vraag is namelijk: zijn we als samenleving bereid tijd, inkomen en welvaart anders te verdelen, zodat er meer ruimte ontstaat voor informele zorg en nabijheid? Want alleen dan ontstaat sociale cohesie en kan het systeem weer in dienst van de mens gaan bewegen, in plaats van andersom. ○

“Juist kleinschaligheid, vaste gezichten en tijd om echt te luisteren maken het verschil.”

